

راه به سوی

القاعده

داستان مرد دست راست بن لادن
نوشته : منتصر الزیات

ترجمه لیلا رشیدی رستمی

همراه با مقدمه ابراهیم ابو ربیع

خوانندگان محترم

با توجه به این که ویرایش اصلی کتاب به زبان انگلیسی و برای خوانندگان انگلیسی زبان است در بسیاری از نقاط پیش گفتار مترجمین و همچنین پیش گفتار ابراهیم ابوریح، روی سخن نویسنده بیشتر با خوانندگان غربی است که از بسیاری از مطالبی که مردم خاورمیانه با آن آشنا هستند آگاهی نداشته و نیازمند اطلاعاتی پایه‌ای از مباحث ذکر شده می‌باشند. بنابراین بعضی مطالب گفته شده ممکن است برای خواننده‌ی ایرانی بدیهی به نظر آید. همچنین در ترجمه فارسی کتاب مطالبی مانند پیش گفتار مترجمین برای خوانندگان انگلیسی زبان و همچنین واژه‌نامه برای تعدادی از کلمات دینی حذف گردیده است.

مترجم

پیش‌گفتار

بیوگرافی منتقدانه‌ی منتصر الزیات از ایمن الظواهری کلید مهمی برای باز کردن قفل اسرار سازمان القاعده و جنبش جهانی اسلام‌گرایی است. در حال حاضر ظواهری یکی از تحت‌تعقیب‌ترین افراد در دنیاست که به عنوان نفر دوم سازمان القاعده پس از اسامه بن لادن شناخته شده و برخی کارشناسان او را مغز متفکر عملیات‌های گروه می‌دانند. این موضوع که یک مصری این نقش را در سازمان به عهده گرفته بسیار جالب توجه است. در مصر هم تجربه‌ی تجددگرایی‌های مقتدرانه و هم مقاومت خشونت‌آمیز در برابر آن وجود داشته که این مقاومت معمولاً توسط یک ایدئولوژی اسلامی تقویت شده است. اسلام‌گرایان مصری بسیار زیاداند و تجربه‌های زیادی در زمینه‌ی استراتژی‌های مواجهه با قدرت حاکم دارند. نوشته‌ی زیات، هم بیانگر بیوگرافی روانشناسانه‌ی ایمن الظواهری و هم بیانگر تاریخ حرکت اسلامی در مصر است که هر دوی آنها در پیشرفت القاعده نقش اساسی داشتند. در عین حال، کتاب می‌تواند به مسائل دشواری مانند سرچشمه شکل‌گیری سازمان القاعده، اهداف و استراتژی‌ها و انتظاراتی که از هوادوارانش در قرن بیست و یکم می‌رود پاسخ دهد.

موقعیت منتصر الزیات به عنوان شخصی که در درون جنبش اسلام‌گرایی مصر قرار داشت، به سال‌های قبل از ۱۹۷۵ زمانی که این حرکت در حال جذب عده‌ی زیادی از جوانان بود، بر می‌گردد، او در سال ۱۹۸۱ زمانی که به وسیله نیروهای دولتی مصر به عنوان مظنون در ترور انور

سادات زندانی بود برای اولین بار ایمن الظواهری را ملاقات کرد. کتاب ایمن الظواهری به نام "شمشیرها زیر بیرق پیامبر"، که در غاری نزدیک کوه‌های تورا بورا در زمان حمله‌ی آمریکا به افغانستان نوشته شده و در دسامبر ۲۰۰۱ چاپ شده بود، سابقه‌ی زیات را تا حدی بازگو می‌کند. کتاب ظواهری حاوی لفاظی‌های ایدئولوژیکی و انتقادهای نیش‌دار و متهم کردن زیات و دیگران است. زیات تعداد زیادی از آن نظرات و اتهامات را در کتاب خود نقل می‌کند.

چاپ ویرایش عربی و اصلی سوابق زیات و پاسخ او به ظواهری در سال ۲۰۰۲ با مجادلات و بحث‌های بسیاری بین خوانندگانش در مصر همراه بود. زیات خاطر نشان می‌کند که این مجادلات اصلاً به خاطر عدم صحت اطلاعات وارد در کتاب نیست بلکه تعدادی از اسلام‌گرایان با زمان انتشار کتاب موافق نبودند. زیرا کتاب هنگامی چاپ شد که آمریکا در حال حمله به افغانستان بود. اسلام‌گرایان مصری حمله آمریکا را در ادامه امیال توسعه‌طلبی و ضد بشری این کشور می‌دانستند. آنها می‌ترسیدند که انتقادات نوشته شده در این کتاب حمله‌ی آمریکا را به نوعی توجیه کند. به این دلیل زیات تصمیم گرفت که ویرایش دوم آن به عربی را چاپ نکند. ویرایش انگلیسی کتاب زیات در زمانی بحرانی یعنی هنگامی که ظواهری به عنوان معاون سازمان القاعده برگزیده شد به بازار آمد. در ژانویه ۲۰۰۳ ظواهری ایمیلی به وب سایت سازمان زیات به نام "مرکز مطالعات آینده" فرستاد، که در آن حمله‌ی ۱۱ سپتامبر را تحسین کرده بود و برای ادامه‌ی حملات علیه آمریکا به قول نشریه‌ی تایمز قاهره (ژانویه ۱۶-۲۲) فرمان اینترنتی صادر کرده بود. روابط دوستانه‌ی زیات با ظواهری در روزهای آغازین و ادامه‌ی تماس‌های این دو، باعث می‌شود که بیوگرافی روانشناسانه‌ی ظواهری نه تنها به شناخت فلسفه‌ی نفر دوم تحت تعقیب در جهان کمک کند بلکه پدیده کلی اسلام‌گرایی جنگ طلبانه و چگونگی

شکل‌گیری تمایلات اخیر برای حمله به ایالات متحده و هم‌پیمانانش را

توضیح می‌دهد.

کتاب زیات به عنوان یک سرگذشت تاریخی از جنبش اسلام‌گرایی در مصر، منبع مهمی برای خوانندگان انگلیسی‌زبان و محققانی است که به جزئیات فعالیت‌های گوناگون گروه‌های اسلامی در مصر علاقه‌مند هستند. زیرا وجود جو سیاسی سرکوب‌گرانه در حوزه‌ی عملکرد این گروه‌ها باعث پنهانکاری آنها شده و سبب گشته که حتی کارشناسان این موضوع در مورد توان سازمان‌های مختلفی که جنبش را حمایت می‌کنند کاملاً سر درگم باشند. زیات به عنوان شخصی که در بطن حرکت قرار داشت منبع با ارزشی برای روزنامه‌نگاران و محققین غربی برای شناخت عمیق‌تر موضوع مورد بحث است.

اسلام‌گرایی

در حال حاضر اسلام شکل‌ها، فرقه‌ها و مذاهب گوناگون زیادی دارد. این بحث که اسلام واقعی چیست، این روزها و پیش از آن بین گروه‌های مختلف وجود داشته است. تنها تعداد کمی از مسلمانان، طرفدار فلسفه‌ی سیاسی جدیدی که اسلام‌گرایی نام گرفته است هستند. این فلسفه‌ی سیاسی در گسترده‌ترین مفهوم خود معتقد به کاربرد شریعت اسلامی در حکومت‌های تجددگراست. در بین جنبش اسلام‌گرایان تقسیم‌بندی‌های زیادی به وجود آمده که این اختلاف نظرات به علت اختلاف در چگونگی ساختار و طبیعت حکومت اسلامی ایده‌آل و راه‌های مناسب برای رسیدن به این حکومت است. در زیر مروری کوتاه بر معتقدات مذهبی اغلب گروه‌های اسلام‌گرا که آنها را از اکثریت مسلمانان متمایز می‌کند و همچنین تعدادی از نکات اصلی اختلاف میان اسلام‌گرایان آورده شده است.

در سنت اسلام، پیامبر و تعدادی از جانشینان وی، رهبری سیاسی، نظامی و اقتصادی را خود به عهده داشتند. این نوع رهبری که البته با شناخت قوانین الهی از سوی پیامبر همراه بود باعث شد که سختی‌های زندگی در شبه جزیره‌ی عربستان در عصر جاهلیت (بت پرستی)، که به طور مداوم در معرض جنگ بود، تبدیل به غنا و عظمت امپراطوری اسلام در زمان پیامبر گردد. به این دلیل عقیده‌ای اصول‌گرایانه در بین اسلام‌گرایان وجود دارد که می‌گوید اسلام نه تنها راهی برای زندگی است بلکه نحوه‌ی رهبری در دایره‌ی سیاست و اقتصاد را نیز در بر دارد. بنابراین، برای اسلام‌گرایان، اسلام واقعی با رهبری سکولار امکان‌پذیر نیست.

با این دید از تاریخ اسلام، اسلام‌گرایان معتقدند حکومت سیاسی بر اساس شریعت اسلامی تنها ضامن سعادت و کامیابی بر روی زمین و در بهشت پس از مرگ است. اسلام‌گرایان و حتی بسیاری از مردم، ضعف نظامی و رنج‌های اقتصادی مسلمانان جهان را از زمان استعمار تا کنون، اشتباه حکومت در پیروی از قوانین غربی به جای شریعت اسلامی می‌دانند. این تعریف از سیاست صحیح که باعث پیشرفت جامعه شده و برگرفته از منابع تاریخی مذهبی است، به طور واضح به اسلام هویتی سیاسی داده است. ایمان به این که در سنت پیامبر منافع زیادی از جانب حکومت برای مردم به دست می‌آید، باعث شده که سیاست‌های ملی که وابسته به پشتیبانی آمریکا یا روابط خوب تجاری با اوست، مورد قبول واقع نباشد. مثالی که اغلب اوقات راجع به نتیجه تسلیم شدن به فشار آمریکا در سیاست‌های منطقه‌ای عنوان می‌شود وضعیت مردم غیر نظامی فلسطین در اراضی فلسطینی است. اخبار تلویزیون‌های جهان عرب با تصاویر زنان و کودکان بی‌دفاع فلسطینی که خود را در برابر تانک‌های اسرائیلی می‌بینند، پر شده است.

در حالی که اکثر مسلمانان معتقدند که سلطه‌ی غرب وضعیت ناراحت‌کننده‌ای را در جهان عرب به وجود آورده است، اسلام‌گرایان به خاطر

عقایدشان در مورد راه حل عملی و صحیح حل مشکل از دیگر مردم متمایز شده اند. در مصر مسلمانان با توجه به دیدگاهشان راجع به راه حل عدم استقلال سیاسی در جهان عرب به سه گروه تقسیم می شوند: مسلمانان میانه رو، اسلام گرایانی که به دعوت به تغییر وضعیت اجتماعی معتقدند و اسلام گرایانی که به جهاد اعتقاد دارند.

همان طور که در بالا بیان شد، اغلب مسلمانان میانه رو به طور کامل با اعتراضاتی که اسلام گرایان رادیکال نسبت به سلطه‌ی آمریکا دارند موافقت نمی‌کنند. با این وجود بر خلاف اسلام گرایان اغلب مسلمانان معتقدند که نباید با قدرت‌ها در مواجهه مستقیم قرار گرفت و باید از این کار اجتناب کرد. دلیل آنها ایجاد صلح و امنیت در منطقه و همچنین عدم تضعیف جایگاهشان در جامعه‌ی جهانی است. ضمن این که مسلمانان میانه رو با متوسل شدن به نبرد مسلحانه مخالفند و از نظر ایشان حمله به مردم غیرنظامی در اسلام حرام و ممنوع است. بنابراین اغلب مسلمانان شهروندان آمریکائی را مستقیماً مسئول فعالیت‌های مخرب و ناعادلانه‌ی دولشان نمی‌دانند. حتی هنگامی که مسلمانان، عامه مردم آمریکا را برای سیاست‌های خارجی ناعادلانه کشورشان سرزنش می‌کنند، تمامی آنها بر این باورند که سنت پیامبر به طور واضح حمله بر علیه شهروندان بی دفاع را ممنوع کرده است.

تفاوت اسلام گرایان با میانه‌روها این است که اسلام گرایان می‌خواهند دولتی بر اساس اصول اسلام داشته باشند. اسلام گرایانی که باور به راهکار "دعوت" دارند، طرفدار ایجاد تحولات اجتماعی از راه تغییرات از پائین به بالا در اجتماع هستند. کلمه‌ی "دعوت" از نظر ادبی به معنی فراخواندن است و اشاره به این مطلب دارد که مسلمانان یکدیگر را به راه راست فرا بخوانند. بر اساس یکی از اصول دینی مسلمانان آنها دعوت شده‌اند که توسط خودشان تغییرات اجتماعی را ایجاد کنند، این فعالیت‌ها جهت ایجاد زندگی بهتر و گسترش رویکردهای دینی از طریق افراد جامعه است و

انتظار می‌رود که با این راهکار وضعیت جامعه‌ی اسلامی به وسیله‌ی تغییر در مردم به سوی اجتماعی پرهیزگار پیش برود. انجمن اخوان المسلمین در مصر یکی از معروف‌ترین سازمان‌های معتقد به اصول دعوت است، اگرچه سازمان‌های زیاد دیگری هم با این اندیشه وجود دارند. مستقیم‌ترین مشارکت اعضای این سازمان برای تاثیر در سیاست دولت، وارد کردن کاندیداهای مستقل در مجلس کشور است. (فعالیت اخوان المسلمین در مصر به عنوان یک حزب سیاسی ممنوع است). در بین اسلام‌گرایان وفاق عمومی بر این است که از راهکار دعوت پیروی کنند و حمله به افراد غیر نظامی در اسلام با هر ملیت و دینی که داشته باشند حرام شده است.

افراد معتقد به جهاد در میان اسلام‌گرایان در اقلیت قرار دارند و معتقد به راهکار نظامی برای تغییر در جامعه هستند. هدف آنها تغییر جوامع اسلامی از بالا و به وسیله جنگ با رهبرانی است که به دور از راه راست بر مردم حکومت می‌کنند. اهداف آنها معمولاً حذف نفوذ غرب در منطقه و حاکم کردن شریعت اسلامی برای مردم مناطق اسلامی است. پیشتر، سازمان جهاد مایل به حمله به مناطق کلیدی نظامی و اداری در رژیم‌های متجدد محلی بود نه افراد غیر نظامی. در حال حاضر گرایش جدیدی به وجود آمده و آن این است که اهدافی که مورد حمله قرار می‌گیرند دیگر موسسات با ریشه غربی نیستند بلکه خود مراکز قدرت غرب اند.

گروه‌های جهادی مانند گروه جهاد اسلامی مصری ظواهری و جامعه‌الاسلامیه بیشتر با پرسنل دولتی و نظامی برخورد مسلحانه داشته اند. در حال حاضر حتی برای این گروه‌ها مسئله‌ی حمله‌ی به غیرنظامی‌ها مشکلی در ایدئولوژی آنهاست. آنچنان که در فصل‌های بعدی خواهد آمد غیر نظامی‌ها چه مصری و چه خارجی که هدف یا قربانی تصادفی این حملات باشند باعث می‌شوند گروه‌های جهادی محبوبیت خود را بین مردم از دست بدهند. حملات به القصر که به وسیله جامعه‌الاسلامیه ترتیب داده شده بود باعث چند دستگی در گروه شد و در نهایت به آتش‌بس ابتکاری